

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Бугайчук Костянтин Леонідович

д.ю.н., доцент, завідувач науково-дослідної лабораторії
з проблем наукового забезпечення правоохоронної діяльності
та якості підготовки кадрів

Харківський національний університет внутрішніх справ

klbugaychuk@gmail.com

В умовах військової агресії Російської Федерації проти України суттєво актуалізувалися питання забезпечення інформаційної та державної безпеки нашої країни.

Насамперед, це проявляється у численних спробах посіяти серед громадянського суспільства ворожнечу та ненависть, особливо за регіональним контекстом, виправдати ведення проти України агресивної війни, наслідок якої вбиваються мирні громадяни та руйнується інфраструктура міст. Окремо слід зазначити, що органи Служби безпеки України почали фіксувати випадки добровільного зайняття громадянами України посад у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора.

Таким чином, зазначені протиправні дії потребують швидкої й адекватної реакції з боку держави та її правоохоронних органів з тим, щоб вчасно припинити подібні дії, відновлювати належний стан державного управління на відповідних територіях, а також сприяти у притягненні винних осіб до відповідальності.

З цією метою за останній місяць Верховною Радою України було ухвалено два ключових закони: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 03.03.2022 № 2108-IX та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» від 03.03.2022 № 2110-IX

Відтак, на теперішній час до Кримінального кодексу України внесено нову статтю – 111-1 «Колабораційна діяльність». Вказаною діяльністю за приписами кримінального законодавства, зокрема, визнається:

– публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України;

- публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора;

- здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України;

- передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора;

- добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора;

- організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань;

- добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора [1].

Отже, як можна побачити із вказаних діянь – будь-яка співпраця із державними органами та збройними формуваннями держави-агресора буде визнаватися злочином проти державної безпеки України. Особливо маємо відмітити окрему диспозицію, що встановлює відповідальність за участь у діяльності судових та правоохоронних органах держави агресора. На нашу думку, такі дії мають особливу небезпеку, адже відповідні особи можуть переходити на бік агресора із зброєю в руках, сприяти виявленню лояльних до України державних осіб, активістів, депутатів тощо.

Іншим нормативним актом змінено назву та зміст статті 161 Кримінального кодексу України. На теперішній час ця стаття встановлює відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками. Зокрема, умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, регіональної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності, або образа почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за

мовними або іншими ознаками тепер караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого [2].

Крім того законодавець розтлумачує, що під регіональною належністю слід розуміти належність особи за народженням чи проживанням до регіону - частини території України або території компактного розселення українців за межами території України, - що відрізняється від інших територій за низкою історичних, географічних, мовних та інших ознак.

Народними депутатами було також запроваджено відповідальність й за образу честі і гідності військовослужбовця, який здійснює заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації, погрозу вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням його майна. Кваліфікованим складом такого діяння було встановлено виготовлення та поширення матеріалів, які містять образу честі і гідності, погрозу вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна військовослужбовцю, який здійснює заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації, його близьким родичам чи членам сім'ї [2].

Таким чином, законом № 2110-IX від 03.03.2022 суттєво був посилений захист особистих прав і свобод громадян України, а також правові гарантії діяльності військовослужбовців України.

У якості висновків можна зазначити, що ухвалені 3 березня 2022 року Верховною Радою України закони щодо встановлення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції та за колабораційну діяльність:

- сприятимуть подальшому зміцненню державної безпеки України;
- забезпечать системну реалізацію прав і свобод громадян України незалежно від їх регіональної належності;
- встановлять додаткові правові гарантії діяльності військовослужбовців Збройних Сил України;
- дозволять ефективно протистояти державі-агресору;
- забезпечать ефективний внутрішній спротив силам окупантів та дозволять своєчасно виявляти осіб, що здійснюють протиправну колабораційну діяльність.

Список літератури:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення 01.04.2022)

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції: Закон України від 03.03.2022 № 2110-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#Text> (дата звернення 01.04.2022)